

սին։ Այդ նկատողութեան մէջ աչքի է ընկ-
նում մի գիծ, որը մենք չենք կարող չարձա-
նագրել այստեղ։ Բանից դուրս է գալիս, որ
մենք, յօդուածագրի ասելով, տպագրելով այդ
բէցենզիան, թեթեւամտութեամբ ենք վերա-
բերվել նաև Պուշկինի անուան ու ստեղծա-
գործութեան։ Զը գիտենք, թէ ինչու է լրա-
գիրը մէջ բերվել Պուշկինի անունը, քանի որ
բէցենզիայի մէջ խօսքը եղել է երաժշտութեան
մասին։ Եթէ յօդուածագիրը կամենում էր ի-
մանալ, թէ «Մշակը» առհասարակ ինչպէս է
վերաբերվում Պուշկինին, նա պարաւառը էր աշ-
քի անցկացնել այն բազմաթիւ յօդուածերը,
որոնք տպագրվեցին մեր լրագրում անցեալ

անձնական կեանքի նեղ լրջաններում Հաստ-
րակական կեանք իր լայն հօրիզոններով, իր
յարատեւ մաքառումով, իր ալեկոծութիւննե-
րով, իր փոթորիխներով—ահա ինչն էր գրա-
ւում նրան, եւ նա խիզախաբար նետվեց այդ
վտանգալից ծովը:

Ուր ասես չը պյեցին նրան այդ յարակոծ ա-
լիքները, — Եվեցարիա, Քութայիս, Երևան,
Օդեսա եւ վերջապէս Կ. Պոլիս, որտեղ եւ գո-
տաւ նա իր վերջին հանգիստը:

Եվեցարիայում (Ժընէվում), ուր հանգու-
ցեալը ուսումնախրում էր մանկավարժութիւն,
նա լաւ լիշողութիւններ է թողել իր ընկերու-
հների մէջ, որոնք գեղեցիկ հայուհին էին
ունենալու նորան:

Սեպտեմբեր
Գաւառից տխուր, յուսահատական
լվում: Տափարակ տեղերում կալ
միջատների աւերածութեան պատճ
սար գիւղերում անձեւներն են խ
եղած ցրտատար հայահատիկը կալսեր
կարճատեւ աշունը անցնելու վրա է,
դացին ոչ աշնանացանի սերմացու
նչ էլ վարուցանք սկսեց: Վար ա
մար էլ եղ չէ մնացել. հաստատ
իմացայ, որ Զանդուրա գիւղի 84 ձ
այլ եւս մի հատիկ եղ անդամ չուն
ծախոն եւ կերել են. իսկ մնացած

գոտնվում: Աղա մարդկի էլ յստ չստ սուռեմ այս-
պիսի անվայել սովորութիւններից, նրանք հէնց
եկեղեցին են ընտրում զանազան հարցերով
զբաղվելու համար, զարձեալ նոյն անպարհեցտ
դիրքը, նոյն ծիծազն ու անուշագրութիւնը...
Բայց ժամանակների անկարգութիւնը գուցէ
ոչ մի տեղ այնքան խիստ չէ աչքի ընկնում,
ինչպէս ո. Սարդիս եկեղեցում, որ ուխտա-
տեղի էլ է: Այդտեղի նոր վանահայր Բագրատ
վարդապետ Թաւաքալեանը, ուշագրութիւն
դարձնելով այդ տեղ եւ անպատիւ երեւոյթ-
ների վրա, քանի անդամ արգելել է խօսակ-
ցութիւնը, անվայել վարմունքը, հոգեւորա-
կանների դասում անժամանակ մանզալը եւ
այս: Բայց ճար չէ լինում եւ անցեաններում,
մի շաբաթ երեկոյ, նորընտիր վանահօրը այն
աստիճանին հասցրին, որ նա շատ վրդովված
ու կարիքից ստիպված, ժամերգութիւնը վեր-

տարի. երբ տանկում էր մած քանաստեղը՝
հարիւրամեակը։ Սնարդարութիւն է զանազան
վիրաւորական եղրակացութիւններ գուրս բե-
րել մի հատ յօդուածից, որի մէջ պ. Կարա-
Մուրզա յայտնել է իր կարծիքը օպե-
րայի մասին։ Այդ տեսակ ընդհանրացումը, կա-
սենք մենք, նոյն իսկ գրական էտիկայի դեմ է։
Մենք շատ ուրախ կը լինէինք, ևթէ «Կառեազ»-ը
փորձէր մի յօդուածի մէջ բացատրել, թէ մենք
առհեսարակ ինչպէս ենք վերաբերվել եւ ինչ-
պէս ենք վերաբերվում ոռուաց տաղանդ-
ներին. այն ժամանակ նրա ընթերցողները կը
տեսնէին, որ մենք գիտենք յարգել մաքի եւ
գրչի երեւելիք գործիչներին, ուր էլ նրանք ծըն-
ված լինեն։ Աւելացնենք եւ այն, որ Գլինկայի
«Ռուսան եւ Լիւդմիլա» օպերան երկար ժա-
մանակ չէր ընդունվում Ռուսաստանի մէջ իր-
բեւ մի տաղանդաւոր գործ, հետեւաբար մեղք
չէր լինի պ. Կարա-Մուրզայի համար ունենալ
նոյն իսկ ամազ կարծիք այդ օպերայի մասին։
Բայց ասել, թէ դրանով մենք Գլինկայի եւ
Պուչկինի անուններին արժանի յարգանք չենք
ընծայում—զա առնուազն անարդարութիւն է։

Լաւ լիշողութիւններ է թողել նա եւ այն
բոլոր տեղերում, Փութայիս, Թիֆլիս, Երեւան,
ուր նա զեկավարել է տարինների ընթացքում
օրիորդական գպարոյններ, եւ Օգևայում, ուր
հետեւեց նա իր առաջին ամուսնուն՝ Հայկ Մա-
տակեանին, որ ստիպված էր ապրել այնտեղ
մի քանի տարի:

Առաջին ամուսնու մահից յետոյ տիկին Գա-
յինսէ Մատակեան զնաց կ. Պոլիս:

Այդ ժամանակից կարող է գաղարած հա-
մարգնել հանգուցեալի գործունէութիւնը ուռ-
սահայերի մէջ,—գործունէութիւն, որ բացի
վարժուհութիւնից, տեսչութիւնից եւ 1882
թւի ուսուցչական ժողովի մասնակցութիւնից,
արտայայտվեց եւ գրական աշխատանքներով—
թարգմանութիւններով:

Փոխերօվ իր գործունէութեան տեղը, հան-
գուցեալը չը փոխեց նրա ասպարեզը: Պոլիսում
նա նուիրվեց մեր արեւմտեան եղբայրների
զաւակների կրթութեան գործին:

Այստեղ ես ասիմ ունեցայ ծանօթանալու
տիկին Մատակեանի հետ (այն ժամանակ նա
մեր էր ամուսնացած եռկրորդ անգամ) 1897-ի

միւս միւս կամ ամեննաշատը երկու զոյց
պէս էլ միւս գիւղերը:
Ի՞նչպէս պէտք է ապրեն վնասվա
ի՞նչով պէտք է նրանք ապահովեն
տարլայ իրանց գոյութիւնը, որ,
աւելի արթափելի կը լինի, քանի
աշխանացան չէ անվում: Փորձից էլ
որ հացի բգէզը այնքան էլ վնա
աշխանացանին Օրբինակ՝ Գանձակի Ն
ուր անհամեմատ աւելի մեծ քան
աշխանացան է լինում, քան գարնան
բգէզը, որ յայտնի է «կիւսիւրգա
անունով, չէ զարգանում եւ մեծ վն
լիս, չը նայած որ յաճախ է երեւու
նի շաբաթից յետոյ ձիւնք կը ծածկ
լաքի գաւառի սար ու դաշտը, ես
այստեղ սովորական դասնաշունչ ձ
զրսից շուտափոյթ եւ լուրջ օգնու
նի, այդ ժամանակ, դաժան ձևուվու
հաւոր սովը իր մահաբեր թեւերը կ
մեր գաւառի տամնեակ հազարաւոր
կութեան վրա եւ երկար տարիներու
քայէ նրա տնտեսութիւնը:

Եղ. այս-
ջանալուն պէս, դարձաւ դէսփի ժողովուրդը եւ
մի քանի խօսքով բացատրեց, թէ որքան ան-
վայելուչ է պահում նա իրան, թէ քրիստո-
նեայ եկեղեցում ինչպէս պէտք է աղօթել,
կանգնել ու կարգապահ լինել, օրինակ ըերե-
լով ուրիշ քրիստոնեայ ազգութիւնների բա-
րեպաշտ ու կարգապահ վերաբերմունքը դէ-
պի իրանց եկեղեցին: Հայր սուրբը վրդովիած
հեռացաւ եկեղեցուց, ունկնդիրների վրա խոր
ազգեցութիւն թողնելով: Բայց զո՞նէ այսու-
հետեւ յամաւորները կը սովորեն աւելի բա-
րեկիրթ լինել: Չեմ կարծում:

Ա. Կաշքարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ինչպէս «ԽՈՅՈՏԻ» լրագիրը հաղորդում է,
ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը բա-
ցատրեց, որ այն անձինք, որոնք աւարտել են
իրանց ուսման ընթացքը հայ-լուսաւորչական
հոգևոր սեմինարիաներում եւ ակադէմիանե-
րում, իրաւունք չունեն դասաւանդել հայ-
լուսաւորչական եկեղեցական ծխական դպրոց-
ներում, նոյնպէս եւ չեն ազատվում նրանք
զինուրագրութիւնից: Ինչ վերաբերում է այն

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ

X

Մի տխուր պարտականութիւն ստիպում է
ինձ վաղվան յետաձգել Ներսիսեան դպրոցի ա-
ռիթով սկսված բանակուրի շարունակութիւնը:
Ոեատեմսենի 28-ին կ. Պօլում վախճանվեց

48 տարեկան հասակում, տիկին Գայիքանէ
Մանդակունի (ծնված Յովհաննիսեան և առա-
ջին ամուսնութեան մէջ Մատակեան), որ աչքի
ընկնող հայունիներից մէկն է եղել Վերջին
առնեական պատճենների մէջ:

Պատկանելով Թիֆլիսի հարուստ ընտանիք ներից մէկին՝ հանգուցեալ կատարեալ հնա-

բաւորութիւն ունէր յարմարաւոր տեղ բննե
կեանքի խնջոյքում, բայց կանանց այն տիպին
էր պատկանում նա, որոնք չեն կարող փակվե

Նելու համար։ Այս միտքը լուսաւորչական հայերի մէջ ժողովրդականացնելու նպատակութիւնի գործիչները միաժամանակ պիտի աշխատէին, որ ոչ-կաթօղիկ հայերը աւելի եւ հարստահարլած ու իրաւազուրկ լինեն։ Եմնք տեսնում ենք, որ Փրանսիական արքունիոն ռայլեր է անում այս ուղղութեամբ։

Մահմեդականացած հայը, ինչպէս գիտենք
քրիստոնեայ հայից մնացած կալուածների ժա-
ռանգն էր դառնում. այդ մի եւ նոյն իրաւուն-
քը ինդրում էր կաթօլիկ հայերի համար կու-
դովիկոս ՏԻՎ իր մի նամակով, որ գրված է:
Շահ-Աբասին 1667 թւականի յունիսի 23-ին *
Քրիստոնեայ թագաւորը հաւատացնում էր
մահմեդական միապետին, որ մի այդպիսի օ-
րէնք արդարութիւն կը լինէր կաթօլիկ հայեր-
վերաբերմամբ, որոնց հովանաւորն է ինքը: Ե-
թնչ ասել կուզի, որ մեծահռչակ թագաւոր
այդ եղուիտական միջնորդութիւնների չորրին
կաթօլիկութեան նշանակութիւնը միանգամիշ
շատ բարձրանում էր Հայաստանում: Լուդովիկ
կոս մինչեւ իսկ նամակ էր գրում Նախիջևա-
նի կաթօլիկ եպիսկոպոսին, ուրախութիւն է
յայտնում, որ հայ-կաթօլիկների դրութիւն-
բարւոքվում է պարսից Շահի հոգացողոս
թեամբ, խոստանում էր աւելի եւս աշխատե-
աւելի շատ իննամք ցոյց տալ (1674): Պէտք
երեւակայել թէ ինչ ահազին տպաւորութիւ-
պիտի գործէր արքայական այդ բարձր ուշա-
դրութիւնը Ասիայի մի խեղդված անկիւնու-
տանջվող ժողովրդի վրա, մի ուշադրութիւն-
որ պլատօնական չէր, այլ իրական օգուտնե-
էր բերում: Անշուշտ նա գեղեցիկ ակնկալու-
թիւններ պիտի ծննեցնէր եւ միւս հայերի մէ-
նորից արձարձելով այն հին յոյսը թէ կարե-
է կրօնափոխութեամբ ձեռք բերել քաղաքա-
կան ապահովութիւն: Այդպէս էլ եղաւ: Զո՞-
տարուց յետոյ, 1678-ին, իջմիածնում գո-

Այլպիսի կանայք, դժբաղդպար, քիչ են
մեղանուց եւ ամեն մէկը, որ հետաքրքրվում
է կանանց հարցով եւ մանուկների կրթու-
թեան գործով, չէ կարող առանց խորին ցալ
մտածել այն կորուստի մասին, որ ունեցա-
հայ հասարակութիւնը յանձնի տիկին Գայիս-
ուն Մասունկեան—Մանդակունուց

Վաղաժամ մահը լսեց հայ գործիչների մէ
ջից համակրելի մի կին եւ հայ կանանց մէջի
մէկը ամենահետաքրքիր դէ պքնորից:

S. 6.

Թիֆլիս, սեպտեմբեր
Շատ անգամ ականատես եմ եղել
իմասի եկեղեցիներում ժամերգութիւն
մանակ քրիստոնավայել աղօթքները
տիրում են անբարեկարգ եւ գա-
արարքներ, մնած մասսամբ կանանց
ների կողմից, որոնք խօսում, ծ-
զրուցում են: Ապօւմ է աղօթք,
այլն. քահանան աղօթքը ըերանուու-
յում՝ եւ տեսնում նրանց ծիծաղնե-
հողոցները, եւ որքան որ աշխատո-
հանդարտացնել, դարձեալ չէ աջո-
միշտ տեսնում էք դասէ դաս, բեր-
անց ու դարձ անելը, անվայել դի-
նելը, իմաքնամուացութեան տալով

բրի 14-ին
լ, որ Թիֆ-
նների ժա-
կ, փոխարէն
յթական
եւ օրիորդ-
իծաղում եւ
շարական եւ
յետ է նա-
ըը եւ հարա-
մ է նրանց
զվում Դուք
իր առջեւից
թքով կանգ-
թէ ուր են
րանք կարող են առ այժմ մնալ իրանց պաշ-
տօններում, որոնք աչքի են ընկել իրանց ե-
ռանդով եւ օգտաւէտ ծառայութեամբ:

Կիրակի, հոկտեմբերի 1-ին, Թիֆլիսի հայ
ևկեղեցիներում նշանակված էին պատգամաւո-
րական ընտրութիւններ Ներսիսեան դպրոցի
հոգաբարձութեան համար։ Զայների մեծամաս-
նութեամբ ընտրված են հետեւեալ անձննք՝
Վանքում—ի, Բուղդանեան, Ա. Բարեան, Ա.
Երէցփոխեան. Զրկինեանց եկեղեցում—բժ. Ա.
Անանեան, Մ. Աւթանդիեան եւ Յ. Խաչա-
տրեան. Կուկիայի Թանգօյեան եկեղեցում—

Նելու համար: Այս միտքը լուսաւորչական հայերի մէջ ժողովրդականացնելու նպատակութիւնի գործիչները միաժամանակ պիտի աշխատէին, որ ոչ-կաթօղիկ հայերը աւելի եւ հարստահարված ու իրաւագուրկ լինեն: Եմնաք տեսնում ենք, որ Փրանսիական արքունիոն ռայլեր է անում այս ուղղութեամբ:

մրածուր ժողովը, որ պլոտ զայտ
րեւոր, համազգային հարց։ Վախը
դականները կիմանան գեաւուրնե
նապատակը, անշուշտ, կար, բայց
ճառը չէր։ Ամենագլխաւորը, թւ
պիտի լինի, որ օտար միջամտութ
տութիւն գտնելու միտքը ժողովրդ
չունէր։ Եւ չէր էլ կարող ունենա
րում, ուր ազգաբնակութիւնը կ
հարստահարված էր, սերունդների
շարքի սարսափիները ժառանգած
ստրկական այս հասկացողութեան
է լուս ու համբերատար լինել եւ
տիրողներին։ Այդ է պատճառը,
պարսկական Հայաստանում միայն
տան համակրութեամբ վերաբերվ
զաքական քայլին։ այդ է պատճառ
գայում էլ ազգատական շարժումը
լեռներում սկսվեց եւ այդտեղ էլ
արձագանք չը գտնելով միւս տեղ
մէջ։ Անպատճառ պէտք է աւելաց
որ Հոօմին հապատակվելու միտ
միշտ, այս անգամ էլ, երեւի, ընդ
մակրանք չը գտաւ հայ հոգեւոր
մէջ։ Ապացոյց այն, որ պատճառ
Յակոր կաթողիկոսի հետ համելու
այդտեղից չը շարունակեց ճան
ինչպէս զիտենք, Յակորը թիւրքա
զաքում աւելի մտածում էր եղի
համաձայնութիւն կայացնելու ե
խոռվութիւնները դադարեցնելու
է, ծերունի կաթողիկոսը կ. Պոլու
ճանվեց, բայց եւ այդպէս, կար,
բեւում է, մի արգելք, որ մահի
կտրել նրա ճանապարհը դէպի Հո
օտարազգի հեղինակ, Ռիփո, գրո
ւեալը։ «1670 թիւն, երբ ես Զմիւ
լիս գնալու համար ըսնեցի Հոռ
իսակ ճանապարհո, յօնկ էր տա

թէ մահմերի գաղանի հիակ պատւամ է, այն եամբ ազականութիւն ու մի երկերջին ծայր մի երկար եւ հասած, թէ պէտք չը գրգռել որ ամեռող մի լեռնասեց այդ քառ, որ ապա Ղարաբաղի ամփոփեց, լերի հայերի ներկա հայն եւ այն, ինչպէս ինչպէս կամ ապա ամփաղի ամփոփեց, լերի հայերի ներկա հայն քը, ինչպէս հանանուր հականութեան ուրութիւնը, վ կ. Պօլիս, ապարհը եւ, ոց մայրաքառակարի հետ տեղական մասին ձիշտում էլ վախ- ինչպէս եց առաջ էր օմ: Գոնէ մի, մ է հետեւնիայից Անգի եւ իտարածված ամ-

լիտների ուղեկցութեամբ, չուտով գնալու է Հոօմ՝ պապին հպատակութիւն յայտնելու համար: Այսուհետեւ ես մի քանի ամիս մնացի իտալիայում, բայց այնտեղ այդ պատգամաւորութեան մօտենալու մասին ոչ մի լուր չստացվեց, ուստի այն ժամանակից ես եկել եմ այն եղրակացութեան, որ հայոց պատրիարքը նոյնքան նեռու էր մի որ եւ է օտար եկեղեցուն հպատակվելու դիտաւորութիւնից, որքան Հայաստանը հեռու է հոօմէական կրօնի աթոռից^{*}): Եւ սակայն այդ պատրիարքը էջմիածնից դուրս էր գնացել՝ յատկապէս Հոօմ գնալու համար: Պարզ է ուրեմն, որ ճանապարհին նրան յետ էին կանգնեցրել այդ մըտքից...
Այսպէս թէ այնպէս, հայ պատգամաւորութիւնը լուծվեց դեռ ճանապարհին: Բայց նա միանգամայն ապարդիւն չէր կ. Պօլում նրա անդամներից մէկը շարունակեց ճանապարհը մէնակ, գնաց Վենետիկ, ապա անցաւ Ֆրանսիա, ուր մտաւ զինուրական ծառայութեան մէջ: Սա շատ հազուապիւտ դէպքերից մէկն էր, գուցէ եւ առաջնը, երբ հայը Արեւմուտք էր զիմում ոչ թէ կրօնաւոր դաւնալու կամ վաճառականութիւն անելու նպատակով, այլ զինուրութիւն սովորելու համար, մի գործ, որ վաղուց մոռացված էր հայերի մէջ: Այսպիսի քայլեր անողը հայ ազնուականութեան բնկորներից մէկն էր—հոչակաւոր Խորայէլ Օրին, որ տարիներից յետոյ պիտի վերադառնար հայրենիք իրեւ եւրոպական մաքերով տոգորված մի քաղաքական գործիչ, իբրեւ մի աշխարհական հայրենաբէր, որ հայրենիքի գաղափարը բարձր էր գառում կրօնական նախապաշտը մունքներից եւ պատրաստ էր շատ ծանր զոհեր մատուցանել այդ գաղափարին...
(Աը շարունակվի)

*) Г. Эзовъ—«Сношениі Петра Великаго армянскимъ народомъ», СПБ. 1898, №^т XIV.

Ը Եին կիսով չափ ասկալութրւա՞ ինչո՞ւ այդքան փոքր, սակաւամարդ էր եջ-բողջ Եկեղեցական Պետութեան

*) Снош. Петра Вел., бр. XX.

т. Առաքելեան, Ա. Բաբախանեան և Ս. Ղամազեան, Հայլարդի ո. Մինաս եկեղեցում—
մազեան, Հայլարդի ո. Աղամաս եկեղեցում—
բժշկ իգիթեան, Վ. Աղամարեան. Քամօյեանց
եկեղեցում—Ա. Մէլիք-Աղամարեանց, Յ. Տիգ-
եանեան և Փ. Վարդապարեանց, Զգրա-
ման և Աղամարեանց, Զգրա-
ման և Աղամարեանց, Յ. Մատուցում—
Ա. Նանում—Գ. Շաղինեան, Ա. Մէլիք-Աղա-
ման և Թ. Զ. Քամանթարեան. Քամարփի ո.
ման և Թ. Զ. Քամանթարեան. Քամարփի ո.
Դէրգ եկեղեցում—Ա. Մովսիսեան և Երկու-
ման և Թ. Զ. Քամանթարեան. Քամարփի ո.
Դէրգ Աղամարեանց, Ա. Աղամարեանց, Յ. Մա-
տուցում—Ա. Աղամարեանց, Ա. Աղամարեանց, Յ. Մա-

նի ճանապարհորդները. Մէլիք-Շահանազարեանի
պահակից սպանված են մի չափար և հինգ
հատ ձիք:

Թէ ՀԱՆԻՑ մեզ գրում են, «Անպատեմքերի
27-ին այստեղից մեկնեցին տարը պարսիկ
պատանիներ, Թէ հանինի անուտական ընտանիք-
ներից. Նրանք Շահի հրամանով (և մասամբ
նրա ծախսով) գնում են Երօսա կրթվելու—
ուսանում Ռուսաստան և ուսանում Ֆրանսիա:
Համեմելով Բագրու, պարսիկները պիտի սպասեն
այսուղեան մինչև որ Շահը գալու, որոշում տայ,
թէ ով որ գարուց պիտի գնայ:

ԱՐՏԱՎԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՎԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Խնչպէս հազորում է «Times» լրագրի Կ.
Պօլի թղթակիցը, ուստաց կառավարութիւնը
դիմու թղթակիցը կառավարութիւնը մի յատա-
ցում—Ա. Աղաման, Ն. Խօջայեան և Ս. Շա-
հումեան. Մովսում—միան իշխ. Ա. Բէհրու-
թիւն Ո. Սարգս եկեղեցում՝ Վ. Առաքա-
ստան, Վ. Գարդանեան, Ն. Փիրումեան:

«Կավազը» լրագրից հազարում է, որ սեպ-
տեմբերի 9-ին Փօթիից Թիգիմ բարեցն թօ-
փոյնան ազգանունով մի մարդու, որը հիւանդ-
էր բորսութեամբ Թիգիմ Մէլիքյէեան հիւ-
անդանոցում շնորհնեցին հիւանդին, տեղ չը
լինելու պատճառով, և ստիպված եղան յետ
ուզարկել նրան կորին Փօթի:

Մեզ ինքում են յայտնել, որ այսօր, երեք-
շաբթի, հոկտեմբերի 3-ին, տեղի կունենայ Կով-
կասեան Գրւաստանտական ընկերութեան ընդ-
հանուր ժողովը՝ լսելու գեկուցում կովկասեան
ցուցահանդէս կազմելու մասին: Ակիդը է ե-
րեկոյեան 8 ժամին:

Երկրագործութեան մինիստրութեան մէջ,
ինչպէս հազորում են մարդարարքի լրագրու-
թերը, ներկայում նարգ է յարուցված կաթ-
նանուր ժողովը՝ լսելու գեկուցում կովկասեան
ցուցահանդէս կազմելու մասին: Ակիդը է ե-
րեկոյեան 8 ժամին:

Երկրագործութեան մինիստրութեան մէջ,
ինչպէս հազորում են մարդարարքի լրագրու-
թերը, ներկայում նարգ է յարուցված կաթ-
նանուր ժողովը՝ լսելու գեկուցում կովկասեան
ցուցահանդէս կազմելու մասին: Ակիդը է ե-
րեկոյեան 8 ժամին:

Սեպտեմբերի 28-ին լրացաւ մասուլի գլխա-
ւոր վարչութեան խորհրդի անդամ զարդար-
ները, ներկայում նարգ է յարուցված կաթ-
նանուր ժողովը՝ լսելու գեկուցում կովկասեան
ցուցահանդէս կազմելու մասին: Ակիդը է ե-
րեկոյեան 8 ժամին:

Սեպտեմբերի 28-ին լրացաւ մասուլի գլխա-
ւոր վարչութեան խորհրդի անդամ զարդար-
ները, ներկայում նարգ է յարուցված կաթ-
նանուր ժողովը՝ լսելու գեկուցում կովկասեան
ցուցահանդէս կազմելու մասին: Ակիդը է ե-
րեկոյեան 8 ժամին:

«Պրազ. Էրայ» լրագրին Պետերբուրգի հե-
ռագրում են, որ «ԵՅՏԻ. Եվրոպ» ամսագրի
խմբագրի Ս. Ստասիւլիչի ծանր կերպով հի-
ւանդացել է:

Ժողովական լուսաւորութեան մինիստրու-
թիւնը բացատրեց, որ կողմանի անձնք, ու-
րանք գարնանը քննութիւն են տալիս զիմնա-
դիմի մի որ և է զասասան զարդարացքից,
չն կարող վերաբնտեան ենթարկվել աշ-
նանը:

Կարգական լուսաւորութեան մինիստրու-
թիւնը բացատրեց, որ կարսի սահմանադր չն ան-
դիմի մի որ և է զասասան զարդարացքից,
չն կարող վերաբնտեան ենթարկվել աշ-
նանը:

«Կիևսկօ հազարում է, թէ յայտնի
լին վիզագրի Հենրիկի Սենկերիչ այժմ մի մեծ
պատմական վէպ է գրում նապօլէն Ի-ի պա-
տերազմերի ժամանակից:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՎՈԼԻՑ մեզ գրում են սեպ-
տեմբերի 28-ից. «Այսօր ամենահասատաւ ար-
բիւրեց տեղեկացանք, որ Կարսի սահմանադր Աղ-
բարա զատապատմատ Գարբիէ-բէկ Մէլիք-
Շահանանի մեծագույն անդամ է անդամա-
տում մեծ անդամ է անդամատում մեծ անդամ:

— Կարմիր Խաչի ընկերութեան անդամ-
ները, որոնք ուղերուրի էին Տրանսավալ թօր-
կական օգնութիւն յոց տալու բօշնիրին եւ
որոնք մատ օրերում վերաբնտեան են ուղու-

թիւր գրագիր արեւ օգնութեան մեջ անդամ-
ները ուղարկութիւն կազմելու մասին:

— Կարմիր Խաչի ընկերութեան անդամ-
ները, որոնք ուղերուրի էին Տրանսավալ թօր-
կական օգնութիւն յոց տալու բօշնիրին եւ
որոնք մատ օրերում վերաբնտեան են ուղու-

թիւր գրագիր արեւ օգնութեան մեջ անդամ-
ները ուղարկութիւն կազմելու մասին:

— Կարմիր Խաչի ընկերութեան անդամ-
ները, որոնք ուղերուրի էին Տրանսավալ թօր-
կական օգնութիւն յոց տալու բօշնիրին եւ
որոնք մատ օրերում վերաբնտեան են ուղու-

թիւր գրագիր արեւ օգնութեան մեջ անդամ-
ները ուղարկութիւն կազմելու մասին:

— Կարմիր Խաչի ընկերութեան անդամ-
ները, որոնք ուղերուրի էին Տրանսավալ թօր-
կական օգնութիւն յոց տալու բօշնիրին եւ
որոնք մատ օրերում վերաբնտեան են ուղու-

թիւր գրագիր արեւ օգնութեան մեջ անդամ-
ները ուղարկութիւն կազմելու մասին:

— Կարմիր Խաչի ընկերութեան անդամ-
ները, որոնք ուղերուրի էին Տրանսավալ թօր-
կական օգնութիւն յոց տալու բօշնիրին եւ
որոնք մատ օրերում վերաբնտեան են ուղու-

թիւր գրագիր արեւ օգնութեան մեջ անդամ-
ները ուղարկութիւն կազմելու մասին:

— Կարմիր Խաչի ընկերութեան անդամ-
ները, որոնք ուղերուրի էին Տրանսավալ թօր-
կական օգնութիւն յոց տալու բօշնիրին եւ
որոնք մատ օրերում վերաբնտեան են ուղու-

թիւր գրագիր արեւ օգնութեան մեջ անդամ-
ները ուղարկութիւն կազմելու մասին:

— Կարմիր Խաչի ընկերութեան անդամ-
ները, որոնք ուղերուրի էին Տրանսավալ թօր-
կական օգնութիւն յոց տալու բօշնիրին եւ
որոնք մատ օրերում վերաբնտեան են ուղու-

թիւր գրագիր արեւ օգնութեան մեջ անդամ-
ները ուղարկութիւն կազմելու մասին:

— Կարմիր Խաչի ընկերութեան անդամ-
ները, որոնք ուղերուրի էին Տրանսավալ թօր-
կական օգնութիւն յոց տալու բօշնիրին եւ
որոնք մատ օրերում վերաբնտեան են ուղու-

թիւր գրագիր արեւ օգնութեան մեջ անդամ-
ները ուղարկութիւն կազմելու մասին:

— Կարմիր Խաչի ընկերութեան անդամ-
ները, որոնք ուղերուրի էին Տրանսավալ թօր-
կական օգնութիւն յոց տալու բօշնիրին եւ
որոնք մատ օրերում վերաբնտեան են ուղու-

թիւր գրագիր արեւ օգնութեան մեջ անդամ-
ները ուղարկութիւն կազմելու մասին:

— Կարմիր Խաչի ընկերութեան անդամ-
ները, որոնք ուղերուրի էին Տրանսավալ թօր-
կական օգնութիւն յոց տալու բօշնիրին եւ
որոնք մատ օրերում վերաբնտեան են ուղու-

թիւր գրագիր արեւ օգնութեան մեջ անդամ-
ները ուղարկութիւն կազմելու մասին:

— Կարմիր Խաչի ընկերութեան անդամ-
ները, որոնք ուղերուրի էին Տրանսավալ թօր-
կական օգնութիւն յոց տալու բօշնիրին եւ
որոնք մատ օրերում վերաբնտեան են ուղու-

թիւր գրագիր արեւ օգնութեան մեջ անդամ-
ները ուղարկութիւն կազմելու մասին:

— Կարմիր Խաչի ընկերութեան անդամ-
ները, որոնք ուղերուրի էին Տրանսավալ թօր-
կական օգնութիւն յոց տալու բօշնիրին եւ
ո

ՀՕՆԴՈՆ: ԼԻ-ԽՈՎԱՆԳ-ԶԱՆԳ հասաւ ՊԵՂԻՆ:
ՇԱՆԳՀԱՅ: Տեսանձինում զրբերի մէջ ե-
րեւեց փորահարինք: Ասում են, թէ Վաղեր-
գէէ մի քանի օրից յետոյ իր գլխաւոր բնա-
կանը կը անզափիսէ ՊԵՂԻՆ:

ՊԵՂԻՆ: Դաշնակից զօրքերի գեներաները
խորհրդակցեցին միասնակ կարգադրութիւն-
ներ անելու մասին քաղաքի ոստիկանական
ծառայութեան վերաբերմամբ: Համաձայնու-
թիւնը կայացած է: Կը հրատարակի պրոկ-
լամացիս, որով թոյլ կը արվի բնակիչներին
դուրս գտա քաղաքից եւ վերագանալ առանց
թույլութիւն խնդրելու:

Տօրերա Գրադ յայտարարակիր է պատրաս-
տում ուղղելու զիւղական ընակիներին, որի
մէջ առաջարկում է նրանց քաղաք բների մը-
թիւններ՝ խոսանալով նրանց պաշտպանու-
թիւն:

ՏԵԱՆՁՈՒՆ: Արշաւախումը դէպի Պաօմին-
ֆու ճանապարհ ընկաւ այստեղից՝ բաժանված
երկու զօրպամինների, մէկը, որ կազմված է
գերմանացիներից, Գրանսիայիններից եւ իտա-
լացիներից, գնում է ուղիղ Պաօմինիու եւ
գոմիում է գեներալ Բաշիր հրամանատարու-
թեան տակ, միւսը կազմված է 2000 անդիմ-
ցիներից՝ Կեմբրի հրամանատարութեամբ եւ
անողակի ճանապարհով գնում է դէպի հա-
րաւ, դէպի գետի հունը, որովհետեւ այստեղ,
ինչպէս ենթադրում են, կան շատ զիւղեր, ուր
ապրում են բունցքամարտներ:

ՇԱՆԳՀԱՅ: Արքունիքի ուղեւորութիւնը
դէպի Սիսանիու յետագված է, որովհետեւ
հանսիի նահանգում մահմետականները ապր-
տամբել են:

Խրացիր՝ ԱՀՀ-ՔՍԱՆ-ԴՐ ՔԱԼԱԹ-ԱՐ
Հրատարակիներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՄԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՆԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՒ
(Ճամերը Գետերուցի հաշուու)
ապրելութիւնը 58 րոպէ:

№ 5 զնացիր: № 3 զնացիր:

Բաղրամ դուրս է զալիս ցեր. 4 ժ. 1 ր. դիշ. 11 ժ. 29 ր.
բիշիւն է հասնում առ. 8 > 53 > եր. 5 > 34 >
թիվիսից դուրս է զալիս 9 > 7 > 42 >
բիշիւն է հասնում է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

№ 6 զնացիր: № 4 զնացիր:

Բաթումից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 >
արագ զնացիր:

թիվիսից դուրս է զալիս առ. 7 ժ. 50 ր. եր. 7 ժ. 59 ր.
բիշիւն է հասնում եր. 7 > 15 > առ. 8 > 42 >
թիվիսից դուրս է զալիս 7 > 45 > 10 > 05 >
բաթում է հասնում ցեր. 12 > 10 > 5 > 16 &